

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Árkász, mint Abel és a Messiás.

(F. A. „Kinyilatkoztatás és Hitregészet” című kéziratí művéből.)

Legutóbbi cikkemben azt irtam vala, hogy „a mi pedig magát a Müller M. és B. tanár ur által — természetes uton-módon magyarázott — medveszillagzat eredetét illeti: arra nézve itt megint az én művemnek »Arcas« című cikkét kellene egész terjedelmében közölnöm. De én alig hiszem, hogy még erre is a „Közművelődésben» tért nyerhessek» stb. És imel ezen föltevésben kellemben csalódtam, miután a tudós főszerkesztő ur erre nézve azt az észrevételt méltóztatott tenni, miszerint: „Lapunk tere . . . mindig nyitva áll minden olyan közlemény számára, melyeket cikkíró szükségéseknek vél elfoglalt álláspontjának bevitására.”

Én tehát ezen engedély alapján, bátor vagyok a medve-csillagzatok eredetét is magában foglaló „Árkász” című cikket is — kiegészítésül — egész terjedelmében közölni. — A cikk így hangzik:

Arcas Jupiternek-Zeusnak: Themistó, Megistó, Callistó, vagy Aristótól, az az, magyarul: a Legbölcsebb-, Legnagyobb, Legszebb- vagy Legjobból való fia volt. — Már ha Jupiter alatt itt magát az Ur Istent értjük: akkor Arcas, mint az Isten Fia, sem jelölhet mást, mint a Messiást. — Ha pedig — mint ez többször történik — Jupiter itt az első Ádám helyett szerepelne: akkor Arcas Abelt képviselné.

De hát mi köze lehetett volna — mondhatnák némelyek — a legbölcsebb, legnagyobb, legszebb, vagy legjobb anyának Abellel, ha már Arcas alatt csakugyan ő értendőnék is? Hát semmi egyéb, mint az, hogy Abel is a Messiás egyik nevezetes képviselője, előpéldázója vala; a Messiás anyja pedig maga is igen gyakran az első Évával hozatik kapcsolatba még magok a szent atyák által is; a mennyiben a Messiás anyja is bűn nélkül jött vala a vi-

lágira, mint Éva; Mária is, az anyák, az asszonyok legbölcsebbike, legnagyobbika, legszebbike, és legjobbika vala, mint a bűn elkövetése előtt, amelyen vala Éva. — Sőt Máriának istenanyai méltóságát tekintve: sokkal felülmulta ő Évát, felül még az ég tiszta szellemi lényeit, az angyalokat is. — S hogy a hitregére nézt is körülbelül a most érintett szempont szolgálhatott kiindulási alapul: már csak az is eléggé mutatja, hogy az Arcas anyja főleg: Kallistó nevezet alatt az örökszüz Diánával is azon egy személynek lenni tartott. — Már pedig az semmi kétséget sem szenved, hogy Diána alatt az első, és főleg a második örökszüz Éva, a Messiás anyja rejlett a pogány hitregészetben, mint ezt a maga helyén, a Diána cím alatt láthatni.

A hitrege azt is mondja, hogy az Arcas anyját Jupiter egy ideig nagyon szerette, a mig t. i. Junó, vagy mások szerint a szüz Diána irigységéből medvévé nem változtatá azt; a kit, mint ilyent, Jupiter később a csillagzatok közé sorozott, hol az ugynevezett: Nagy medve név alatt még ma is szerepel. — No, itt már csakugyan azt hihetné az ember hogy fennakad minden tudományunk; pedig éppen nem, sőt ellenkezőleg ezen pontból is biztosan kimutathatjuk, hogy a dolog eredeti valósága a kérdéses hitregére nézt csakugyan nem lehetett más, mint a mit mi vitatunk: — Junó ugyanis — mint alább a maga helyén láthatni — szintén Évát és a Messiás anyját helyettesíti, éppen ugy, mint Kallistó; s ha az Arcas anyját Kallistót Junó változtatja medvévé: az egyenesen az Éva által elkövetett első bűnre utal. Ugyanis, valahányszor a medve neve a szentírásban előfordul, többnyire mindig a bűnnel, a gonosszággal hozatik viszonyba. Ezt bizonyítják a következő szentírási helyek is: „Boldog ember, aki mindig fél; a ki pedig vakmerő, az veszélybe rohan. Ordító oroszlán és éhező medve az istentelen fejedelemség a szegény népen.” Prov. 28. v. 14. 15.

De legkiáltóbb, legkétségbevonhatóbb bizo-

nyitványa annak, hogy a medvévé változtatott Kallistó a bűnös Évát jelöli, emez: „Nincs veszedelmesebb fő a kígyó fejénél. Nincs nagyobb harag az asszony haragjánál. Jobb az oroszlánnal és sárkánnyal lakni, hogy sem gonosz asszonnyal. A gonosz asszony elváltoztatja arczóját, képét megkomorítja, mint a medve, s olyannak mutatja magát, mint aki gyászol . . . Az asszony kezdé a bűnt, és miatta vagyunk mindnyájan halandók.« (Eccle 25 v. 22, 23). Már ennél hova kell világosabb bizonyíték?!

Itt még csak egy helyet akarok a kérdés alatti pont földerítése végett is ugyan, de különösen az ezen cikket megelőző »Arachne« egész hitregének bővebb megértése végett felhozni. — Izaiás látnok ugyanis egy helyt így ír: »Ime, nem rövidült meg az Úr keze, hogy meg ne szabadíthatna . . . csak a ti gonoszságatok választ el titeket a ti Istenetekről . . . Nincs, ki igazságot mondjon, sem a ki igazán ítéljen . . . Az Aspis kígyó tojásait költik ki és pókhálót szőnek — mint a hitregészet Arachnéja; — valaki azok tojásaiból eszik, meghal; és ha valaki feltör egyet közülök, kígyó buvik ki abból. Ruhának nem való szövetök, sem takarónak készítményök; istentelenségre van irányozva munkájuk; az erőszaknak művei kezeikben vannak. Gonoszságra futnak lábaik, és az ártatlan vérnek kiontására sietnek. Terveik, a gonoszságnak tervei; — pusztítás és nyomoruság van utaikon. A békeség ösvényét nem ismerik, és utjaikban nincs igazság. Világosságot várunk, és imé a homály!; lényt, és sötétségben járunk. Tapogatjuk a falat, mint a vakok . . ., s mint a holtak komor homályban vagyunk. Morgunk mindnyájan, mint a medvék és nyögünk, mint a galambok. Forrón óhajtuk az ítéletet, és az nincs itt; a segítséget, de az távol van tőlünk, mert megsokasodtak gonoszságaink . . . hivtelenek valánk az Urhoz, vétkeztünk ellene és elfordultunk Istentől. De eljön a Megváltója Sionnak és mindazoknak, a kik megtérnek az istentelenségből« stb. (Isai. 59).

Arcasról azt is olvassuk, hogy őt az atyja vagy nagyatyja Lykaon megölte s azisteneknek eledelül adta; a miért is Jupiter méltó haragra lobbant, leönté az oltárt, melyre az ártatlanul meggyilkolt áldozat tétetett vala, s felgyújtá még lakhelyét is az istentelennek, és földön futó vad farkassá változtatót őt, t. i. Lykaont. — Kell-e mondanom, hogy e nehány sorban — természetesen egy kis ferditéssel — a Kain és Abel közötti szerencsétlen eset, s az erre következtetett iszonyu isteni büntetés van kifejezve, amely büntetés az elkövetett testvérgyilkosság miatt az istentelen Kainra nehezedett vala? Hogy miért említetik a hitregében az oltár, és így maga az áldozat is: azt nem szükség sokáig fejtegetnem azok előtt a kik tudják, hogy Kain is épen az Abel áldozatának Isten általi kedves fogadtatása miatt lobbana oly dühös haragra, melynek az ártatlan testvér lón szerencsétlen áldozata.

Jupiter — a hitrege szerint — villámával gyújtotta vala fel a Lykaon házat. — A Jupiter villámütése az eredeti valóságban majdnem mindig az Isten haragjának boszus kitörését és büntető ítéletét jelöli. — S valóban tudjuk, hogy az Ur Isten Kaint is az elkövetett égbekiáltó bűn miatt kérdőre vonván, kimondá rá az imigy hangzó sziguru ítéletet: »Atkozott légy a földön, amely megnyitá száját és öcséd véreét kezeidből befogadá . . . Földönfutó és bujdosó légy a földön« stb. (Genes. 4. v. 11, 12). S lám, épen ezen utóbbi pontot, vagyis: a vadállathoz hasonló földönfutást és bujdosást akarta a hitregészet a Kaint ábrázoló Lykaon farkassá változtatása által kifejezni.

A mondottak után a hitrege megint áttér az Abel által is jelölt Messiásra, midőn azt mondja, hogy Jupiter a megölt és szétdarabolt Arcast megint új életre támasztotta és egy kecskepásztorra bízta, a míg felnőne. — Arcasnak a szétdaraboltatás utáni föltámasztatása, a Messiásra czélzólag a szentírás emez ismeretes szavait fejezi ki: »Azért örvend szívem és vidag lelکم; nyelvem és testem is bátorságban nyugszik, mert nem hagyod — oh Isten! — pokolban a lelkemet és nem engeded, hogy a te szented rothadást lásson« (Psal. 15.); — mely szavakat magok az apostolok fejedelmei szt. Péter és sz. Pál is egyenesen a Messiásra magyarázzák (Actor. 2. et Actor. 13.)

Hogy Arcas pásztorok által neveltetik fel: az közvetlenül ugyan Abelle, a juhásztorra, közvetve pedig ez is a Messiásra vonatkozik. a mennyiben ő is: juhainak jó pásztorja vala (Joan. 10). Sőt maga a kecskérőli eszme sem épen szokatlan kifejezés a Messiásra vonatkozólag, miután az ő szent anyját példázó örökszüz ara is így szólítja meg őt: „Siess Szerelmesem! és légy hasonló a vadkecskéhez“. Másutt pedig: „Hasonló szerelmesem a vadkecskéhez“ (Cantic. 8. 14. et 2. 9.)

A hitrege szerint továbbá, Arcas az ő anyjával Kallistóval együtt Jupiternek egy olyan templomába szaladott, melybe a ki egyszer belépett, annak szükségképen életét kellett vesztenie; a miért is, valamint az ő anyja Kallisto, úgy ő is a csillagzatok közé helyzetetett; ő, mint: Arctophylax — Arcturus — vagy kis medve, Kallisto pedig mint nagy medve. Ezen pontban egyszer az fejeztetik ki, hogy az eredeti bűn miatt minden embernek, a ki csak valaha e világba — mint Istennek e roppant nagy templomába — belépi, előbb-utóbb meg kell halnia; de ezen kívül itt nyilvános czélzás történik a Messiásnak s az ő anyjának menybemenetelére és felmagasztalására is.

Arcas még uralkodó is volt, és pedig mint mondatik Nyctimus után. — Itt Nyctimus alatt maga a sötétség fejedelme, az ördög értetődik. Ezért mondja a szentírás is, hogy: „Az Isten megszabadított bennünket a sötétségnek hatalma alól és általvitte az ő szerelmes Fiaának országába — ki az urak ura s a királyok királya; — kiben vagyon a mi váltságunk, és nyerjük bűneink bocsánatját az ő vére által, ki a láthatatlan Is-

tennek ábrázata, ki minden teremtmények fölött elsőszülött* stb. (CoI. 1.) Ha tehát Arcas Nyctimus után uralkodott: az az eredeti valóságban annyit teszen, hogy Krisztus az ő halála által meggyőzvé az ördögöt és poklokat, föllállítá a sötétség fejedelme birodalmának romjain a világosság országát, az anyaszentegyházat, melyben azóta háborítlanul országol, s az ő országának nem leszen vége. (Luc. 1.)

Arcas volt az is, a ki némelyek szerint az embereket gabona természetére tanította. — S bizonyára, az életfájától a bűn miatt eltiltott első embereket is maga a Fia Isten — akit Arcas is helyettesített — tanította többek között gabonatermesztésre is. Mert az több, mint valószínű, hogy azon isteni személy, aki Adámnak azt mondá: „Keserves fáradsággal nyersz abból — t. i. a földből — edeltél életed minden napjaiban . . . Arczod verejtékével fogod keresni kenyeredet* stb. (Gen. 3.) egyszermind a módot is megmutatta neki, hogy miként kelljen azt megkezdeni és a földet művelni. — Ezen isteni személy pedig, a szent atyák majdnem általános hiedelme és állítása szerint, maga a később megtestesült isteni örök Ige, s Messias volt, — ha igaz az, hogy a kérdéses isteni személy látható alakban jelent vala meg Adám s Éva előtt az Édenben, s ha igaz az is, hogy „Az Istent — az atyát — sohasem látta senki Deum nemo vidit unquam“ (Joan 1. v. 18.)

Ha továbbá a hitrege azt is mondja, hogy Arcas tulajdonképen maga is Triptolemustól tanulta volt a gabonatermesztés mesterségét (Pausan Arcad. c. 4.): ez sem czáfolja meg fennebbi állításainkat, de sőt még inkább megerősíti azokat; miután az is tisztán tudjuk, hogy Triptolemus alatt is Adám atyánk lappangott; s minthogy Arcas eredetileg és közvetlenül Abelt helyettesítte tehát abban épen nincs semmi feltűnő, semmi hihetetlen dolog, ha ő t. i. Abel — mint fia, az atyától, a Triptolemus által is jelölt Adámtól tanulta el a gabonatermesztést, a földművelést.

A hitrege szerint Arcas vala az is, aki köntöskészítétre első tanítá az embereket. — Ezen pont maga is határozottan az Adám és Éva korába vezet vissza, a mikor is a fennebb ismertetett második isteni személy „Adámnak és feleségének bőrköntöst készíte és felöltözteté őket“ (Genes. 3. 21.) Ezen pontra nézt is említi, a hitrege, hogy Arcas ezen mestersége, Adrastustól tanulta volna; de Adrastusról is az áll, hogy ő is Adámot példázta; miért is a további okoskodást és következtetést, úgy hiszem, bátran a figyelmes olvasókra bízhatom.

Végül, felemlítendő még az is, hogy Arcasnak, a hitrege szerint, Erato a szeretetreméltó örökszűz nympha volt volna a neje. — Hogy Erato valamely angyali lényt vagy épen magát az angyalok királynéját, a Messias, anyját képviseli, az bizonyos. És így, habár jól tudjuk is, hogy sem Abelnek, sem a Messiasnak — kiket Arcas helyettesíté — soha neje nem vala: mégis tekintetbe véve azon benső, titkos, a legtisztább, legszentebb, legangyalibb szerelmi viszonyt, mely az Énekek Énekében a Messias és az ő örökszűz anyja között olybajóló színekkel rajzolatik: még megbocsátható a pogányok illetén felfogásu;

nekünk pedig épen nincs semmi okunk zavarba jönni amiatt, ha a hitrege azt mondja, hogy Arcasnak Erato nympha volt a neje. Ennyi van az én kéziratí művemben Arcasról felhozva; és ezt nem annyira az én álláspontom bevitására és igazolására nézve tartám szükségesnek szintén közölni, hanem sokkal inkább legutobbi czikkem kiegészítése végett.

És most, legalább egy bizonyos időre leteszem a tollat, miután én is azt akarom, azt óhajtom, hogy a felmerült nagyon is komoly és minden tekintetben nagyon fontos kérdéshez és tárgyhoz mennél többen és mennél higgadtabban hozzászóihassanak: s hogy az eszmék kölcsönös tisztázása alapján utóbb is „győzzön a mi jobb“ s nyerjen valamit a tudomány.

FÜLÖP ALAJOS.

T A R C S A.

Szentföldi emlékirat.

— Folytatás. —

Egy hét Jeruzsálemben.

XV.

Annyira kedvesé és vonzóvá lett előttünk a sz. sir temploma, hogy Péter apóstol örömhangu felkiáltását véltük lelkünkben viszhangzani „Uram jó nekünk itt lenni,“ építsünk 33 hajlékot: Paulin jó barátunknak egyet, a hordszéken vitt Hegyei bácsinak egyet, s a többi 31 zarándoknak ismét egyet egyet.

Körülbelül 6 óra lehetett, midőn reggel a sz. sirhoz jövének, hogy a szeplőtelen áldozatot a kegyelmek urának bemutassuk. Ha a sz. misét Üdvözítőnk keresztje oltárán végzem kedves hazám s városom jólétéért. A jó ferenczrendiek szivességéből reggelivel ellátva, részletes megtekintés alá vettem a sz. sir templomát, melynek csarnoka martirok vérét itta be; ugyanis a hitetlenek itt égették meg boldog Cosimus sz. Ferenczrendü szerzetest és portugalli Mária nővért. Jobb oldalon a főkaputól mintegy 14 lépcső vezet fel azon kegyeletes emlékü helyre, honnan a boldogságos szűz a szeretett tanítvánnyal Jánossal együtt nézte a legkinosabb jelenetet, midőn édes Üdvözítőnket keresztre szegték. E fájdalmas Mária kápolnát a Golgota vagyis a Kalvária dombról egy vasrostélyu ablakon át is lehet szemlélni. A főkaputól balra esik egy elhagyatott haranghely, melynek csonka tornyáról azt állítják, hogy a hitetlenek azért rombolták le, nehogy a közelben levő minaretek tekintélyét elhomályosítsa.

A bemenet bal részén a török templom-örök nyughelye, a görög és örmény kápolnák és lakszobák; jobb részén hasonlóképen a görög, örmény, abissin és kopt kápolnák és szobák fekszenek.

A bejáráttal szemben a megkenetés kegyhelyéhez jövéünk, melynek hosszgyökényén a.aku város márvány lapja felett 8 nagy lámpa függ; a sárga burkolatnak a latinkét, a pirosak az örményekét, a fehérek a görögökét jelzik. E kegyhelyről megjegyzi a hagyomány, hogy Jézus

halála után Arimathias József a zsidó főtanács tagja és Nicodemus gazdag zsidó látva a Kalvarian végbevitt kegyetlenséget, elhatározá magában, Krisztusban e két titkos tanítványa, hogy elkéri Pilátustól a holt testet eltemetés végett. Nem alaptalan aggály tépte szívüket, hogy a kívül még életében ily kegyetlenül bántak, annak hulláját sem fogják tisztelettel eltemetni. Épen a Golgota domb szomszédságában volt Arimathias Józsefnek egy kis kertje, melyben, mivel öreg volt, s a halálra is készen várakozott, még életében elkészítteté a sirt, mely teknőhöz vagy koporsóhoz hasonló sziklaüregből állott, Pilátus engedte a kegyeletes kérésnek, levették a keresztről a holttestet és zsidó szokás szerint illatos fűszerekkel megkenve, s gyolcsba takarva az új sirba tették. E hely tehát az, melynek márvány kőlapját minden zarándok csókkal illeti. Ettől mintegy 20 lépényire Arimathias József és Nicodemus tetemei nyugosznak.

A megkenetés helyétől balra az örmény kápolnák és szobák közelében van egy kerek vasrácszat, hol a három Mária nevű asszony állott. A megkenetés helyétől jobbra egészen szemben van a Kálváriára vezető görögök lépcsőzete; a templomba való bemenetnél szintén jobbra a latinok tulajdonát képező 18 lépcső, mely hasonlóképen a Golgotára vezet.

A kalvária boltívezetű helyiség két díszes kápolnával, melynek talaja apró márvány kockázattal van kirakva, balra vagyis északi irányban az oltár alatt egy ezüstbe foglalt kerek lyuk mutatja azon helyet, a hol a kereszt állott, jobb kézre pedig azon hely esik, hol Krisztus urunk keresztre szegeztetett; a két kápolna közt látható a 7 fájdalmu szűz kis oltára, melynek olajfestményű képe oly meghatóan ábrázolja, midőn a kiszenvedett üdvözítőt a b. szűz ölébe helyezték. A sziklarepedés a három kereszt közt most is oly természetűen van fentartva, hogy a szemlélő meglehet győződve, miszerint egybeillő görbületek, kanyarulatok emberi kézzel nem eszközölhetők.

A görög kápolna, vagyis az ugynevezett Adám kápolna alatt a görögök állítása szerint lenne Adám sirja, talán azért, mert Adám koponyája a kereszt tövében volna eltemetve; s azért rajzolják a koponyát Krisztus keresztje alá; ide helyezik még Melkisedek Jeruzsálem első királyának és a keresztes vitézek főnökei: Bouillon, Gottfried és Balduinnak siralapjait. A Golgotán mutatják a sz. szűz álló helyét, midőn sz. fiát felfeszítették.

A Kálváriáról leszállva, a megkenetés helyétől balra a nagy köröndbe érünk, mely félkörben oszlopos karzatokat foglal magában; ezen oszlopokon nyugszik a világosságot adó kupola. A körönd széleit örmény, görög, kopt és syr szobák határolják. A rotunda közepét a sz. sir kápolnája tölti be. A sz. sir márvány kápolnához van ragasztva a koptusok deszka hajléka, a jakobiták, maroniták, abissynok, georgianok és más hitfelekezetek kamaraszerű imolája. —

A sz. sir kápolna bejáratával szemben van a Görög nagy templom, hol feltalálható az a gömb, mely a Görög számítás szerint jelzi, hogy itt van a világ közepe; ugy látszik, a görögök előtt ismeretlen az a nóta, hogy N.-Egyed

a világ közepe. A görög templom falai ugyszintén a szentély, oltár egyaránt gazdagok aranyos, tarka képekben, mint ez általában a nem egyesülteknél szokásban van. Sajátságos, hogy a szentélyben székhely létezik nem csak az alexandriai és antiochiai patriarchák, hanem a római pápa számára is. Valóban a tettek czáfolják meg a szavakat.

A görög templomból kijöve van egy szép mozaik körönd a talajra ékitve, s ezzel szemben az oltár, mely azon esemény magyarázója, midőn a feltámadt Jézus Mária Magdolnának kertész alakban megjelent, balra az említett köröndtől magas karzaton van berendezve a hatalmas szavu orgona, melynek mely erőteljes hangját a reggeli órákban tartott assistentialis misén volt szerencsém hallani. Fenebb négy lépcső vezet a megjelenési kápolnába, mely arról emlékeztet, hogy a hagyomány szerint Jézust nem hagyá el édes anyja halála illetőleg eltemetése után sem, hanem itt megvonulva bánkódott és reménykedett éjjel nappal, várva sz. Fia igéinek teljesültét, vagyis feltámadását. E hely tehát azon vigasztaló emléket őrzi, midőn Jézus halottaiból feltámadván e kápolna közepén alkotott oltár helyén megjelent; ez a kápolna főoltára, hol az oltári szentség tartatik. Ezen oltár balján van az ereklye oltár, melyet azért neveznek így, mivel egykor ez oltár rejté magában a sz. keresztfának egy részét, a főoltár jobbán látható egy kis üreget át azon köoszlop fele, melyhez Jézus megkötöztetett, midőn 39 korbácsütés rá-méretett; mi e drága oszlopot csak egy hosszú pálcza érintése által illethetjük és csókolhattuk. E kápolna s az ezt körülö börtönyszerű sötét zárda a ferenczeniek tulajdona. E kápolnától balra, a sekrestyébe jutunk, hol Bouillon kardját, sarkantyuját láttuk.

A ferenczrendiek imént említett sekrestyéből kijöve, balra a görög templom oldala mentében egy sötét oszlopos folyosó húzódik, melynek közepét a gunyoszlop, végpontját, pedig a Jézus sötét börtöne képezi, hol őt fogva tartották a keresztre feszítésig.

A görög templom szentélye felé tartva Longin kápolnához érünk, kiről a hagyomány hirdeti, hogy ő szurta át Jézus oldalát s kit az isteni kegyelem annyira megvilágosított, hogy a keresztény egyház őt ma a szentek sorában tisztelheti; a görög szentlélyegyirányban van a ruha osztás kápolnája; innen 28 lépésön lefelé haladva találjuk sz. Ilona kápolnáját, aki a keresztkutatás ideje alatt itt tartózkodott. Itt mutatják még az ablakok is, melyen át a munkásokat ellenőrizte. E kápolnába egy kis kupolán át hat be a világosság. Itt van a Dismas vagy a megtért lator és sz. Ilona oltárképe.

E kápolna északi szögletén 13 lépésön lejjebb menve egy sötét sziklabarlangba jutunk, hol 300 év mulva Krisztus kereszfáját a szegekkel, a lándzsát és tövis koszorút feltalálták. E földalatti barlang számára a szerencsétlen végett ért, de kiválóan buzgó Maximilian mexicói császár szép fehér márványból oltárt, s arannyal himzett sötét veres bársony függönyöket adományozott s az oltár fölé egy sziklára Ilona császárné ércszobrát állítá.

A földalatti kápolnából, amint felérünk, mindjárt bal-kézre Jézus megkronáztatásának emlékköve látható.

Említést érdemel még a sz. Ilna kutja, melyből jól esett égető szomjunkat eloltani; de a hely oly undorító, hogy a kellemetlen szag elől mielőbb menekülni kívánunk. —

A sz. sir templomát éjjel-nappal őrzik, és pedig a latinok részéről 6 áldozár és négy fráter, a görögök részéről 5 áldozár és 6 segéd; az örmények részéről 3 áldozár és 4 segéd, a koptok részéről 1 áldozár és két segéd vagyis összesen 31 személy.

(Folyt. köv.)

Kisebb közlemények.

— **Heti körszemle.** *Íthon.* A *tisza-eszlári bűnperben* a bizonyítási eljárás befejeztetvén, jul. 27-én tartotta meg Seyffert főügyési helyettes vádbeszédét, melyben úgy a gyilkosságra, mint a hullacsempészetre vonatkozó vádat elejtette, s vádlottakat kivétel nélkül, mint ártatlanokat fölmenteni indítványozta. Utána magánvádoló Szalay Károly ügyvéd tartotta meg tartalmas, de egy kissé sentimentális beszédét, melyben vádlottak elítélését kéri. Erre következtek jul. 28-án és 30-án a védbeszéddek, melyeknek folyton recurráló refrainje volt azon banális frázis: hogy a vérvád lehetetlen, hogy azt hinni babonáság és vastag előítélet. (Szívünkben őhajtuk, hogy az legyen! — Szerk.) 31-én az elnök Szalay Károly magánvádolóknak adja át a szót, hogy válaszbeszédét megtarthassa, ki magvas beszédében sorba vette a közvádoló és védőügyvédek beszédeit, mindannyinak szórszállhasogató, rabulistikus támadásaira keresztény lelkiület dictálta kemény igazságokat vágva vissza.

— **Németország.** A *socialis kérdés* tekintetében nagy jelentőségű munkálatot dolgozott ki a német katolikusok m. évi nagygyűlése által e célból kiküldött bizottság. Nagy terjedelmű tanácskozások érlelték meg a munkálatot, mely a kézműves és munkás-kérdést teljesen felöleli. — A *polgári házasság* elleni mozgalom igen nagy arányokat ölt Németországban, különösen protestans vidékeken, mert ott érzik leginkább a polgári párosodás káros következményeit. —

— **Glaszországnak.** *Ischia szigetén erős földrengés* volt, mely mintegy 2000 embert, köztük a cassamicciolai püspököt is, temetett a romok alá. Nápoly kórházai túltömvék a sebesültekkel, templomai kórházakká alakítottak át, a közmunkügyi miniszter pedig 60 fasátor építését rendelte el, a mindennünnen seregesen érkező sebesültek számára. — *Rómában* Ő Szentsége s a szent Collegium jelenlétében a Collegium Romanum növendékei jul. 28-án egy bölcséleti disputát tartottak, melynek élén Heiclen Tamás prémontrei növendék remekelt, 250 tételt védve a logica, metaphizica, physica és csillagászatból. —

— **Franciaország** A *canadai püspöki kara* fm. biborok és párizsi érsekhez czimezve az összes franciaországi főpásztorokhoz együttes levelet intézett, melyben a csodálat és reménynek adnak kifejezést a francia püspöki kar magatartása iránt, melyből a jobbrafordulatot kimaradhatlanul várják. — A *lourdes-i kegyhelyen* most ülték meg

25-ik évfordulóját: amaz eseménynek, midőn a b. sz. Mária megjelent Soubiron Bernadette molnárléánynak. Ez alkalomból Franciaországból, a közeli országokból mint egy 20,000-nyi zarándok gyűlt össze Lourdes-ben, 1 érsek, 20 püspök és 1000 pap vezetése alatt. —

— **Bérmálás.** Püspök urunk ő nagyméltósága jul. 29-én Borbándra rándult ki a bérmálás szentségének kiosztása végett. Prazsak Rajmond főgondnok csinos fogatán Gy. fehérvárig jött ő exja elébe. A falu végén tarack durrogások jelezték a Főpásztor megérkezését, kit Baranyai László körjegyző legott szívélyes szavakban üdvözölt. Az ut egész hosszában a plebániáig zöld füvel volt behintve. 10 óra felé vette kezdetét a szertartás. A Főpásztor tarackkok durrogása, harangok zugása és szép énekek zengedezése mellett vezetett be a nem messze fekvő csinos kis templomba. A templom ajtaja előtt Veszely Károly cz. prépost borbándi plebános a következő beszéddel fogadta püspök ur ő nagyméltóságát:

Nagyméltóságú püspök ur, kegyelmes Főpásztor urunk! A borbándi hitközség, midőn Excellentiádat, kegyes főpásztorát keblében üdvözölni szerencsés, egyikét élvezni azon örömapoknak, melyek hitélete folyamában a legmaradandóbb emlékek szoktak lenni. Mit a világhosság a növényekben, a nap melegítő sugarai az élőkben eszközönek, azt eszközlő Krisztus Urunk intézkedése folytán az apostoli utódoknak működése a hívők lelki életében, itt újból lángra gyújtja a buzsóság fogyatkozó lámpáját, ott föléleszti a szeretet hamvadó tüzét; itt buzdítva újéletnek indítja a lankadó keresztény munkásságot, ott atyailag fenytve visszariasztja a gonosz szellemet, írja a felnőtt konkolyt, és a hívők mindennemű lelki és testi szükségéiért az ég urához fohászokdván — valamint egykor Aron — az Isten és a nép közti közvetítőnek tisztjét teljesíti. E magasztos tisztjének teljesítésében méltóztatott Excellentiád miniket is atyailag fölkeresni. Adja meg a Mindenható e kegyességért legszebb áldásainak teljes bőségével, részünkről pedig fogadjja hódoló tiszteletünk s gyermeki ragaszkodásunk legőszintébb kifejezését és biztosítóját. Midőn e templom kulcsait a szeretett Főpásztorunk fiui engedelmisséggel átnyujtani van szerencsém: a legalázatosban kérem, méltóztatásuk apóstolotódi méltóságában főpásztori székét e templomban is elfoglalni s itteni hivatásukra is a pásztorok fejedelmének, Krisztus Urunknak bő segedelmét leesdeni, hogy méltókká tétessünk mindazon szellemi adományokban részt vehetni, melyek a főpásztori látogatásból az arra érdemesekre kiáradni szoktak.

A diszes segédlettel mondott ünnepélyes sz. mise után nevezett helybeli plebános lépett a szószékre. A remek beszédet, mint az alkalmi beszédek valódi mintaképet szintén egész terjedelmében sietünk lapunk szük tere daczára közzétenni. Ime a meglepő szentirási hasonlatokkal megvilágított szép beszéd: „És kérék őt, hogy tegye rája kezét.“ Márk, VII. 32, Valamint édes Megváltónk kezének rátevésével osztogatá isteni hatal-

mának gyakorlatában lelki, testi adományait: úgy az apostolok is, mint Jézus Krisztus személyének a lelki hatalom gyakorlatában képviselői kézzel és szóval részé-
síték a hívőket a Szentlélek malasztjaiban és egyéb adományokban. Így például azt olvassuk az apostolok cselekedeteinek könyvében, hogy szent Pál, midőn Efezusba érkezvén, megtudta, hogy a keresztények e városban semmit sem hallottak a Szentlélekről, rájok tevő kezei és a Szentlélek rájuk szállott és mindnyájan új nyelveken kezdtek beszélni és jövendőlni.

Míthogy pedig Krisztus Urunk minden halandó embernek üdvözítője, világos, hogy isteni tanításának hirdetési, kegyelmi kincseinek kiosztása az apostolok halálával meg nem szünhetett. Miként ezeket, úgy törvényes utódait is maga Krisztus Urunk hívta meg, hogy helyette követségben járván, az apostolok munkáját folytassák.

Ily követségben szerencsétlenni ma kegyes Főpásztorunk is magas jelenlétével itteni kicsiny nyáját, hogy a még meg nem bérmáltakra rátegye püspöki kezeit és a nyert isteni hatalomnál fogva közölje velők a Szentleket.

Hogy kellően megértsétek, mily nagy szerencsében részesülnék a bérmálások legkegyesebb főpásztorunk ezen, a rája bizott nyáj üdvének előmozdítása végett itt is folytatandó ténykedése által: röviden meg fogom magyarázni nektek, hogy mit eszközöl bennünk a bérmálás szentsége. Figyelmezzetek!

A bérmálás szentsége a keresztényt Krisztus harcosává avatja fel. Harcz a keresztény élete, mondja sz. Agoston. Sz. Pál apostol pedig ilyképen inté Timotheust, az ő kedves tanítványát: „Munkálkodjál, mint Krisztus Jézus jó harcosa.“ Harczolnia kell teát a kereszténynek; harczolnia a hitnek ellenségei ellen, narczolnia a bűn ellen, harczolnia a kísértetek ellen. Krisztust nyíltan és bátran kell vallania, Isten parancsait minden tétovázás nélkül teljesítenie. Mind erre a bérmálás szentségében láttatik el a szükséges erővel. Hitünk ellenségeit kétféle akadály tartóztatta vissza Krisztus tanításának elfogadásától. A bölcsek, pogány kevelységökben szegyéllék azt: Istenül imádni, ki istállóban született, szegényül élt, megostoroztatott, keresztre szegeztetett és meghalt. Másoknak nehezökre esett szegénységét, alázatoságát követni, a bántalmakat megbocsátani, ellenségeiket szeretni, a keresztet magukra venni s testöket sanyargatni. Mindezek bolondoknak tarták a keresztényeket és mindenkit Krisztus hitétől és követésétől visszatartóztatni törekedtek Krisztus urunk tehát, hogy övéit ezek ellen fölfegyverkezze, a bérmálás szentségét rendelé védelmökre, melyben homlokukra kereszt nyomatik és lelkökbe a szentlélek erősítő malasztja öntetik, hogy ne szégyelljék a keresztet, hanem azzal, mint valami győzelmes fegyverrel, bátran lépjenek az emberek közé. Ezt tekintve, úgy tetszik nekem, hogy a szentségnek előképe volt az arany kard, melyet macchabei Judás Jeremiástól álmában kapott, hogy azzal a zsidók törvénye — és nemzeteért

harczoljon, ki is így szólott hozzá; „Vedd el a sz. kardot, az Isten ajándékát, melylyel az én népemnek, Izraelnek ellenségeit levered. Ezt az arany kardot, ezt az isteni ajándékot adja a püspök bérmáláskor a keresztény kezébe, hogy azzal a hitnek és istenes életnek ellenségeit, a bűnt és a kísérteteket legyőzze.

A bérmálás szentsége továbbá Krisztus örökös szolgájává avatja fél a keresztényt. A zsidóknál a szolgák a hetedik évben szabadon bocsáttattak. De ha a szolga azt mondá, szeretem uramat és nem megyek ki szabadságra, azt a birákhoz kelle vinni és ott fület átfurni, jelölül, hogy Uráért minden nyomort kész elhordozni és neki örökké — az az: ötven éves jubileumig szolgálni. Ily szolgálatra ajánlja fel magát a keresztény is bérmálásban Krisztus iránti szeretetből, örökké a mennyei dicsőség jubileumáig tartó szolgálatra. Azért türelmesen fogadja az arculcsapást, a keresztnek homlokára való nyomását, hogy megmutassa, miszerint kész minden nyomort érette eltűrni, hasonlóan Jakobnak Juda nevű fiához, ki magát Józsefnek Benjámín fivére helyett szolgálul fölajánla, mondván: „Megmaradok én, te szolgád a gyermekéért az én uramnak szolgálatjában.“ Nagy méltóság is valóban és nagy kegyelem Krisztus ily szolgájának lehetni; a mint ez a Mózes fölött elmondott halotti dicsbeszédéből látható, mely e néhány egyszerű szóból áll: „Mózes az urnak szolgája.“ Az ilyen alig veszhet el; mert ha valamely vétek el is tántorítaná Urától, kegyesen fogna visszavonatni. Azért e szentség igen helyesen a balzsamhoz hasonlittatik; mely még a holt tetet is megóvjá a rohadástól.

A bérmálás szentsége a keresztényt tökéletes férfivá teszi. Nem mintha annak fölvétele által rögtön tökéletessé válnék, hanem annyiban, a mennyiben a bérmálásban és tökéletesség elérésére különös malasztal ruháztatik fel. Ez valamennyi sz. atya közönséges tanítása, mire nézve legyen elég itten sz. Kelemen idézni, ki egyik levelében azt írja, miszerint sz. Pétertől hallotta, hogy senki tökéletes keresztény nem lehet, ha meg nem bérmáltatik.

A bérmálás szentsége végre a keresztényt királylyá avatja fel, királyi lelkületet öntvén beléje. A királyok fel szoktak kenetni, valamint hajdan az ő szövegségben, úgy most is az ujjban. Nem más okért történik tehát a bérmáláson megkenése, hanem azért, hogy királylyá tétessék, nem ugyan külső, de belső országgal bíró királylyá. Ezért nevezi sz. Péter a keresztényeket királyi papságnak, mert érzelmeik, indulataik és hajlamaikon uralkodnak, és arra hivatják, hogy egykor mennyben Krisztussal együtt uralkodjanak. Ezt jelzé a korona, melyet hajdan a kereszteltet, ezt a fejszalag, melyet a bérmáltak fejökre nyertek.

Ily üdvös eredményei lévén a bérmálás szentségének, mindnyájan, kik azt felveendők vagytok, arra törekedjétek, hogy rajtatok is teljesedjék be Jézus amaz ígérete: „Ha ki engem szeret, hozzája megyünk, és lakóhelyet szerzünk nála.“ De mi is mindnyájan felhasználjunk buzgón a Szentlélekhez, mondván, „Jőjj elő déli szél és járd által kertemet.“ Jőjj el Szentlélek

Isten! és irts ki mindent szivemből, mi azt háborgatja, oszlass el benne minden borus felhőt, hogy a tiszta lelkiismeret verőfényében néked szolgálván, az örökké tartó világságba eljuthassunk. Amen.

Ezután a lankadatlan buzgalmu Főpásztor teljes püspöki ornatusban lépett a szószékre. Beszédében több érdekes és a hallgatóság úgy, mint főkép a bérmálándók lelki szükségleteinek megfelelő tárgyat ölelt föl, meglepő fordulatokkal hozván kapcsolatba azokat a napi dus tartalmu evangélium egyes kiemelkedőbb mozzanataival. Különösen megemlítendőnek véljük pedig a beszédnek azon passusát, hol a főnkelt szellemű Főpap magyar hazafias érzelmeitől áthatottan lelkesült szavakban inté a borbándi híveket, kiknek egy része, fájdalom! már nem beszél édes anyanyelvén, hogy a napi evangélium siket-némájának példájára, nyissák meg füleiket a szép magyar szó befogadására és oldják meg nyelvüket annak hangoztatására; ezt kívánja tőlök a haza, melynek polgárai, ezt kívánja a nemzet, melynek gyermekei, ezt a magyar föld, melynek boldog békés élvezői: sőt erre sarkallja őket saját érdekek, mert csakis akkor lehetnek részesei ők és gyermekeik azon közhasznu oktatásoknak, melyekben őket buzgó lelkészök a templomban, fáradhatlan tanítójuk az iskolában, részesíteni oly nagy buzgalommal törekednek, — csakis akkor fognak a meggyógyított siket-némához hasonlóan „helyesen,” a haza, az állam, a nemzet és saját érdekeiknek megfelelőleg beszélni. A meleg hangu főpásztori szavak nagy hatást gyakoroltak: és mi azoktól Borbánd magyarosodása érdekében sokat, igen sokat reméllünk. Igen alkalmas eszköznek tartjuk pedig e cél kivitelére az iskola mellett, hol a tanyelv már is magyar, a közelebbi tervbe vett kiseddovó-intézetet, vagy gyermek-kertet, melynek célja az, hogy a gyermekek már maindnem az anyatejjel sajátítsák el a magyar nyelvet és így az iskola már magyarul beszélő gyermekeket fogadjon kebelébe. A terv czélszerű, kivihető: és mi annak mielőbbi megvalósulásában akkor, midőn az ügy élén oly buzgó, lelkes férfiak állanak, mint Veszely plébános, Prazsák főgondnok, Lajos Sándor tanító, Baranyai körjegyző stb. s midőn az a gondos Főpásztorunk is magas tetszésével találkozik: egy perczig sem kételkedünk.

A sz. mise és beszédek után a bérmálás szentsége osztatott ki több gyermek és felnőtt egyéneknek, kik majd rózsafüzérekkel, majd emlékképekkel lőnek egyenkint megajándékozva.

A sz. ténykedések után ő nagyméltósága szék helyre tért vissza, hol kíséretén kívül vendégszerető asztalához hívta meg Veszely prépost-plébánost, Prazsák főgondnokot és Baranyai körjegyzőt. Ebéd alatt Kardos Ignác kanonok-főesperes meleg szavakban mondott köszönetet ő nagyméltóságának azon kegyességért, hogy oly hosszú és terhes bérmautja után most az ő kezületei gyházközsegeit is magas látogatásával szerencsétlenül méltóztatik.

— **Vidéki levél Szász-Teke, 1883. július 28.** Főtitelendő Szerkesztő Ur! — Szellemes fürdőlevelet ne

méltóztassék tőlem várni. *) A hol én jelenleg Phoebos derült sugarát élvezem, még jó ivóvíz sincs, még kevésbé csörgödező ásványforrás, vagy „Eau de Cologne“. Egyhangu mezőségi égal mereng rám, phlegmaticus circum spectus arcokból áll az élő panorama; s ha nem unatkoznám, ezen untató sorokhoz sem fognék — játszi tréfából. „Miért nem tetszik Borszékre menni vacatiózni, s miért éppen Tekébe?“ kérdé tőlem boszantólag M.-Vásárhelyt széles száju zsidó kocsisom. „Mert nincs rá annyi időm,“ felelém röviden. Ő meg rá hamisan mosolygott. Meg is verte őt gonoszlelkűségéért az ég. Gernyeszegen a „B.-Pest“ egyik fanaticus olvasójával hirtelen hajta kapott, mely tusa kemének éppen három zápfogába került. Nagy nehezen sikerült a bajnokokat elválasztani egymástól. Azaz, hogy Jordán szívesen vált volna meg ellenfelétől a hátravonulás taktikája által, s hősiég is retirált védő állásában, de végre le kelle terülnie a csapszék kegyetlen padozatára véresen, halálhőrgöve. Felmostuk. Vigasztaltam gyöngéden. De ő telve büszke önérzettel visszatásítólag, diadalittasan kiálta föl: Jech hab doch kurázs mir geniemen! Ugy-e, hogy nem hágytám magám!?“ Más intermezzo nem zavarta Tekéig egész utamat. Teke pedig egy csinos fészék, kivált — koromsötét éjjel. Van valami mumiaszerű az ő nyugodt kifejezésében; komoly meg nevetéses is, akár egy szórszálhasogató hitregészeti tanulmány. Van jó kiflije, híres hagymája és finom „vallató“ bora — a tiszta-eszlári sakterek számára. Legbecsesebb nevezetése a városi dobos meg a kórház, mely mindig üres. A halottak iránti kegyelet tultesz az egyptomiakén; o4 vasat kell bírságul fizetni, ha a szomszéd temetésén valaki részt nem vesz. Nem irigylem senkitől e megtszettelést. — Nagy eseményül említhetem fel, hogy sz. Anna napján, daczára saharai hőségnek egész nap nem tartottam siestát. Ezt a napot mindig kegyelettel szoktam megülni. Deakkoromban már félévvel előre örvendettem a csik-madéfalvi bucsunapnak s az ottan nyerendő — eszmörnek. Boldogasszony, sz. Domonkos és Kisasszony réltőán sorakoztak e rám nézve korszakalkotó dicső naphoz.

Nagyapám vendégei voltunk; oda gyűl ez egész kurta nemesség hosszú és kurta száru madarasi pipával, szűz dohánnal telt kostökczacskókkal, melynek sallaugszegélye a vörös zsinorral kihány „szegény vitéz“ — nadrag elejéből kacskaringósan, daliásan, kihenczegett. Tempi pasati! Farkas Gyurka vacsárcsi muzikus szíve legpezsgőbb cseppjeivel gyantázta a varázsnnyire tnyüt s oly mámosritólag huzta a viszketeg talp alá azt a jó „lassu cigányost“, hogy az ember meg szeretett volna halni kéjes bánatában. Járt a mézes pálinkás kupa is a kerek tánczot. Nagyanyámat németül köszöntöttem fel, a többieket magyarul: hát én is „fűszereztem a vendégkoszort!“ meg is jövendölték rólam nagy bölcsen, hogy „pennás“ ember válik belőlem! Zsiga bácsi egy vézna csontorgona, bozontos seprű bajusszal s az apró hiuszemeket bokrosan elfedő szemöldökkel nagyokat ütött öklével a tölgyfaasztalra, s mint „laudator temporis acti“ gunyolólag fitymálta a jelenkort. Hajh! mennyire átszellemlült aszott arca a letelt

*) De várunk bizony önköztől több ilyen, ha nem is fürdő, — de lelkünkkel jótékony szellemi zuhanyban fürdő levelet. — Szerk.

jobbágyos világ emlékein S ha elnémult, fájdalomteljesen lehetett homlokáról leolvasni ezt a nehéz szót: „Siculicidium!“ Pajzánu! rikoltott ekkor a komor hangulatba bele a sívító hegedűhur, nyögött a brugó és dőlözegen lendültek tüzes tánczra a hevült párok. Oh, azok a régiék lábba! és nem kézzel járták a csárdást! Legszebben lejtett tova Székely Józsi bácsi Zöld J.-nével, egy három mázsás karsu matronával, kinek alabastrom vállairól még kánculában sem hullott le a prémes sujtásos mente. Lihegett, de nem fáradt, nem adta meg magát, mint a waterlooi gárda. László Biri néni eleget is szagulta szomszédnéja nagy épületére kivágott „dekoltirt“ melléért. Legszendebbe nőbálak volt Zsiga bátyám egyetlen „rozmaringszála“: Éva. Halvány vonásait kék ibolyaszemek élénkíték s karsu termetén végigömlött a szelid ártatlanság meze. A tánczpálcákat kitöltő énekkar zsbajából hegyesen emelkedék ki rikácsoló czérnahangja s kísértetiesen zengé ezt a régi balladát:

„Zug az erdő, hajlik a fa;

Barna Miskát verik vasba...“

Aztán ezt az „Aurora-stíben“ sóhajtott zengeményét:

„Járom a ligetnek tarka hímezetét...“

Csoda, hogy ily inspiratók után nem vált beölelem nagy költő, legalább is akkora, mint Hóri Farkas.

Régi dal régi dicsőségről! elhangzottál s a csalódott vérmes remények pusztá nyomán nem maradt egyéb hátra egy fanyar mosolynál!

— — — Csendes Bucsunapot ültem az idén. Kizárándokoltam Harinára és vallásilag épültem azon roskatag műemléken, mely az egész vidéknek egyetlen kincsét képezi. Amott büszke dombon, fiatal királytű ősrégi koronájaként lebeg e csodaszzerű romantikus kápolna és megkövült lángoszlop gyanánt csap fel az égboltozat felé velőig ható néma hangja „Excelsior“. Elbukott a régi század, el a templárius rend, e büszke ivék és merész tornyok építései, vihar vihar után vonult, de ez árván elhagyott remekműve az építészetnek megtartotta üde szellemét és gnyomosollyal mereng az agg ifjura, ki csak az ifju örömek romjait hordja keblében. — Visszatértemkor beszóltam a dipsei paphoz. Zongora mellett ülve találtam. Beethoven, Meyerbeer és Mendelssohn zenéjének komoly szeileme előleg meg sujtólag hatott rám s az önmeghasonlott érzelmek közepett Goethenek azon örök igaz mondása jutott eszembe:

Dein Wissen theilst mit vorgezog'nen Geistern,
Die Kunst, oh Mensch, hast du allein!

Magamat tapasztalt jóindulatába s nagyrabecsült barátságába ajánlva, legalázatosabb szolgálja

Baráczy Sándor.

— **Primitia.** Főtisztelendő Szerkesztőség! Ha még eddig más ügyesebb toll csekélységemet meg nem előzte, úgy bátorídom én a mélyen tisztelt olvasó közönséggel közölni azon megható ünnepélyt, melynek folyó évi július hó 22-én Csik-szent-Györgyön tanui voltunk s mely nemcsak annak szerzőjét, hanem mindyájunkat, kik jelen voltunk, legtisztább öröme és áhitatra indított.

Csik-Kotormányiak — az ugynevezett kis Nazaretnek — szülöttje t. *Benedek József* az erdélyi egyházmegyében ez idén felszentelt 13. áldozó pap egyike, magasztos törek-

vésének célpontjához jutván, a minden neopresbyterre oly emlékeztetés, és oly megható első szent miséjét július hó 22-én tartá meg a Szent György vértanu tiszteletére szentelt anyateplomban.

A nagy számban megjelent lelkeszkedő és növendéki papoktól körülvett új áldozárt, mint manuductorok ngs és ft. Nagy Lajos cz. kanonok főesperes és ft. Buzás Mihály alesperes urak vezetékek a főoltárhoz, hol a fehérbe öltözött koszorus kis leánykaktól körülállott oltárnál az ünnepélyes „Veni Sancte“ intonálása s annak Baká János kántortanító vezetéke alatt a kántortanítói testület által négyes karban történt eléneklése után teljes buzgósággal mutatá be az ég és föld urának szent mise áldozati zsengejét. Szent mise alatt a kántortanítói testület szintén négyes karban énekelte. Az oltáryai szerepet J. Potoczki Antalné született Boltresz Veronika viselte. Nagyszámú hallgatók előtt a szent beszédet Nt. Rancz János szentkirályi plébános végezte, ki az ünnepély magasztosságából indulván ki, hiven ecsetelte a felszentelt áldozárnak, papi, tanítói és pásztori hivatalát, melymind az új misésre, mind a hívekre nagy hatást gyakorolt. A szent mise végeztével tömegesen térdeltek papok, szülők, rokonok és más világiak az oltár elé, hogy az új misésnek hatásos áldásában részesülhessenek. —

Délben Szent-Györgyről visszavonultunk Kotormányba a szülői házhoz, hol a nap hősenek tiszteletére a jó módban álló székely szülők Benedek Péter és Benedek Mária fényes lakomat rendeztek, melyen 113 teriték volt elfoglalva. A számos fölköszöntések között első volt a primitiánsé, ki szépen emlékeztette meg b. e. néhai Fogarasy Mihály volt erdélyi püspök Ur Ő Excellentiájáról, áttért, és meleg szavakban adott kifejezést halás köszönetének, mely a kegyelmes Főpásztort, Nagyméltóságú Lőnhart Ferencz Püspök urunk Ő excellentiáját illette, kinek tartós egészségéért és hosszszas életéért mindnyájan a legbensőbb őszinte jó kívánattal üritettünk poharat. Nagy Alajos cz. kanonok főesperest, köszöntötte a primitianus Nagy Alajos kolozsvári kegyesrendi gymn. tanárt, kihez itteni utazása alkalmából volt szerencsék: Imecs Jákó gymn. igazgatót, az oltáryát és jelen volt nőket. Buzás Mihály alesperes ur poharat emelt: a primitiáns szüleiért, Nagy Lajos cz. kanonok urért az ünnepély szónoka és Nagy József szolgabíró urért, Imecs Jákó cs. somlyói gymn. igazgató ur pedig éltette: Buzás Mihály alsziki alesperes urat. Nagy Alajos kegyesrendi tanár ur: a csik' székely nép jóléte és boldogságáért emelt poharat. Továbbá felköszöntöttek meg: a jelen volt kerületi papok, szerzetes atyák és növendék papok.

A szép ünnepély a köicsönös szeretet egymásiránti nyilvánlatában kedélyesen és legörömteljesebben járván le, emléke keblünkben örökre fenmarad és élni fog szívünknek azon óhaja, hogy a Mindenható Isten a szelid lelkü új áldozárt zaklatott egyházunk javára igen soká éltesse és engedje, hogy mindig oly épületes buzgósággal végezhesse minden áldozatát, mint épen ma és az mindenkor oly kedves legyen a Magasságbelinek szeméi előtt, mint az ő szövetségi jámbor Abelé volt. — Csik-sz.-Imrén, 1883. jul. 22-én. *Veress Sándor* plébános.

Melléklet a „Közművelődés“ 31. számához.

— **Értesítés. I.** A székely-udvarhelyi állami fő-reáliskolában a jövő iskolai év szeptember hó 4-dikén nyitattik meg; a tanulók az intézetbe a megelőző három napon vétetnek fel. A tanítás 5-dikén (szerdán) kezdődik meg. Az ismétlő- és felvételi-vizsgálatok a beiratás napjain tartanak. Egyébiránt a felvétel a múlt évi iskolai bizonyítványok alapján történik. Ismétlő vizsgálatra kizárólag azok állhatnak, a kiknek csak egy tárgyból van elégtelen osztályzatuk. Az előkészítő osztályba a tanulók vizsgálat alapján vétetnek föl az elemi és népiskolákból. *Díjak:* Az előkészítő osztályba való felvétel, s benne a tanítás teljes díjtalan. A reáliskola osztályaiba lépők egyszer mindenkorra 2 frt 10 kr. beiratás díjat fizetnek, s ezen fölül évenként 1 frtot a „tanulók könyvtára“ számára. A „tandíj“ egész évre 18 frt, mely két részletben, félévenként, előre fizetendő be. A szegénysorsu tanulók, ha kellő magaviselet s a tanulásban jó igyekezetet tanúsítanak, kérelem folytán a nm. kormánytól „tandíjmentességet“ nyernek, melyre mindaddig számot tarthatnak, míg ugyanilyen tanulói minőségökben megmaradnak. A múlt isk. évben a „tandíj“ minden illetékes kérelmezőnek elengedettett. Hogy intézetünk egyes növendékeinek, a kik esetleg oly pályára kívánának lépni, melyen a latinnyelv ismeretére szükségök van, alkalmiuk legyen e nyelv megtanulására: a nmélt. vall. és közokt. minist. 1881. évi 12525. sz. intézménye folytán reáliskolánknál az 1883/4-ik isk. évben is két rendbeli latinnyelvi tanfolyam nyitattik meg, egy a haladó, más a kezdő önként vállalkozó tanulók számára, heti 4—4 órával. Ezen ingyenes tanfolyamokat a tanárkarnak latinnyelvtanításra képesített tagjai fogják vezetni. A szülők megkeresésére, kik gyermekeiket az intézetbe szándékoznak adni, az igazgatóság szivesen ad tüzetesebb értesítéseket, s jelesen utbaigazításokat tanulók tisztességes teljes ellátásra (havonként 15—18 frtért) vállalkozó családok iránt. II. A nmélt. m. kir. vall. és közokt. ministeriumnak 1874. évi 14434. sz. intézménye folytán a székely-udvarhelyi állami főreáliskolánál a *Dávid Antal Mózes-féle alap* kamataiból az 1883/4-ik isk. évben is 600 forint fog 50- 25 és 12 forintos ösztöndíjakul kiosztatni, melyekre ezennel pályázat hirdettetik. Felhivatnak tehát azok, a kik ilyen ösztöndíjat elnyerni óhajtanak, hogy a) székely származásukat, b) szegénységüket és c) a reáliskola osztályai akármelyikébe való felvételükre megkívántató tanulmányaikat igazoló okiratokkal felszerelt, s a nm. m. kir. vall. és közokt. ministeriumhoz címzett folyamodványukat f. év. októberhó 1-ig a székely-udvarhelyi állami főreáliskola igazgatóságához nyujtsák be, az elkésve érkező folyamodványok csak különös figyelmet érdemlő okokból vétethetvén tekintetbe.

III. Udvarhelymegye, s beléje bekeblezett Udvarhelyváros törvényhatósági és székelyudvarhelyi állami főreáliskolába járó 60 szegénysorsu tanuló számára az 1882—3. iskolai évre is ingyenlakást ajánlanak föl, melyben a tanulók ágyfát, asztalt, széket, fűtést és világítást ingyen kapnak; egyéb apróbb közös szükségek költségeit a lakásra fölvetett tanulók közösen viselik. Nevelői felügyeletről a nevezett törvényhatóságok gondoskodnak. Ezen javadalomért a reáliskola osztályaiba

lépő oly szegénysorsu tanulók folyamodhatnak, akiknek iskolai bizonyítványuk elégséges, erkölcsi magokviselete pedig jó; folyamodhatnak továbbá az előkészítő osztályba a népiskolából jövő szegénysorsu tanulók is, hogyha az év elején felvételi vizsgálatot kiállanak. A folyamodványok az „udvarhelymegyei és udvarhelyvárosi reáliskolai bizottsághoz“ intézendők, mely az isk. igazgatóság ajánlatai alapján eszközli a felvételt. A folyamodványokhoz okvetetlenül hozzámellékelendő a szülők vagyoni állapotának kimutatása is. — Oly folyamodók, a kik netalán jobb vagyoni állapotnál fogva teljes ingyenességet nem vehetnének igénybe, fölvetethetnek ugyan, de csak 5 o. ért. frt évi díjért. A folyamodványok f. év augusztus hó végeig a fentirt bizottsághoz benyujtandók. — A kik a lakásra fölvetetnek, hogy helyöket megkaphassák, szeptember hó elején jelentkezni kötelesek az együttlakásra közvetlenül felügyelő tanárnál, Barabás Domokos urnál, az együttlakás helyiségében. — *Megjegyzések.* Az együttlakással együtttekezés (ekspó) ismeretes rendszere van kapcsolatban, melyben 10—12 legszegényebb tanuló ingyen nyer részt; ezek a közös költségek fizetése alól is fölmentetnek. Ezért viszont kötelesek lesznek a közös ebédeket behozni, valamint a lakoszbókat tisztán tartani, s a szükséges vízzel ellátni. — 15 o. ért. frt díjért az előkészítő vagy a reáliskolai osztályokba lépő bármely jó magaviseletű tanuló fölvetethetik — kívánat folytán — az együttlakásra, kivétel nélkül ugyanazon jogok és köteleességek mellett, mint a szegénysorsuak. Ezeknek is a fentirt bizottsághoz kell augusztus hó végéig bejelenteniük kívánságukat. Héjjja Endre s. k., a székely-udvarhelyi kir. áll. főreáliskola igazgatója. Dr. Török Albert s. k., alispán, a reáliskolai bizottság elnöke.

Irodalom.

— Megjelent: **„A Jézus szent szívének hirnöke“**, jul. füz. Szerkesztő Molnár János. Tartalom: Két örvény (költemény.) — A szent Szív dicsőége. — A szent Szív bizonyossága: A paray-le moniali isteni kinyilatkoztatások hitelessége. — A szent Szív öröme: Nehány szó a népmisztikáról. — Utazás a menybe. — Főimaszadéék Juliusra: Türelemért.

A napi események köréből.

— Az erdélyi sz. ferenczrendi házak főnökeinek jul. 29-én Csik-Somlyón tartott gyűlésén, többszöri próbaválasztás után, László Polikárp nyerte a többséget s lett megválasztva erdélyi provinczialisnak. Kívánjuk, hogy miként dicső elődje, az érdemekben megöszült P. Simon Jukundián eddig, úgy az új tartományfőnök is mi szorosabban vonja szerzetársai közt az üdvös szeretet, a közös sz. törekvések kapcsait s tartományja szellemi érdekeinek előmozdítására sokáig munkálhasson a fáradhatlan kitartás utjain.

Szt. István király szenttéavatásának 800. évfordulója alkalmából Püspök urunk ó. Excellentiája főpásztori körlevelet fog egyházmegyéjéhez legközelebből intézni.

— Jótékonyság. Lapunk legközelebbi számában volt röviden leírva azon megrendítő catastropha, melynek jul. 23-án Gyergyó egyik virágzó községe: Teke-

rópatak csaknem teljesen áldozatául esett. Alig jutott az elszomorító hír püspök urunk ó nmlgének tudomására, legott 100 frttal sietett az oly keményen sújtott hívek első nyomorán segíteni. — Isten fizesse meg! —

— A III. egyetemes tanítógyűlés üléseinek megtarthatására a képviselőház háznagya, mint előző években, ugy az idén is, örömmel engedte át az ország ház nagy termét.

— Gyász hí r. A következő gyászjelentést vettük: Fájdalomdult szívvel tudatjuk *Baruch Lásár* kereskedőnek, gy.fehérvári birtokosnak, takarékpénztári felügyelő tanácsosának, alsófehérmegye bizottsági tagnak gyászos elhunytát. Az immár Istenben boldogult 52. életévében és boldog házasságának 25 ik évében f. hó 27-én Előpatakon a fürdői élet közepén rövid négy napi szenvedés után örökre elköltözött. A hü és gondos férj, a jó és kedves rokon, és az igaz barát mély gyászban hagyta mindazokat, kik szerették és kiket ő szeretett. Hült tetemei vasuton Gyulafehérvárra szállítván f. hó 30-án délelőtt 8 órakor fognak az izr. sirkertben örök nyugalomra helyeztetni. Béke legyen porai felett! Gy.-Fehérvárt 1883. jul. hóban. Özv. Baruch Lázárné szül. Fürst Betti, mint gyászoló neje. Arnstein Juliska mint nevelt leánya. Baruch Albert, Baruch Salamon, Baruch Jakab, Baruch Betti, férj. Grün Mózesné, Baruch Mária férj. Herzlingerné, Baruch Katalin férj. Körner Józsefné, Baruch Sali f. Harczos Sálné, Baruch Cecília f. Nátán Salamonné, mint testvérek. Fürst Herman mint após, Fürst Hermanné mint anyós, Baruch Albertné szül. Herzfelder Betti, Baruch Salamonné szül. Klein Laura, Baruch Jakabné szül. Jonás Fáni. Kohn Lázárné szül. Fürst Janka, Arnstein Lipótné szül. Fürst Zsanett, Kaufmann Jakabné szül. Fürst Julia, Fürst Gizella, Fürst Dávidné szül. Oppenheimer Józsa mint sógorok. Grün Aron Mózes, Herzlinger Adolf. Körner József, Fürst Dávid, Arnstein Lipot, Kohn Lázár, Kaufmann Jakab, Nathán Salamon mint sógorok, és a nagy családnak számos gyermekei.

— *Stephá n i a* főherceggasszonynak e hóban várható lebetegedése alkalmából püspök urunk ó nmlga. a következő körrendeletet bocsátotta ki a ker. eszerei hivatalokhoz: A es. k. főudvarmesteri hivatalnak ó Császár és kir. ténsege *Stephá n i a* főherceggasszony és trónörökösnek f. évi aug. hóban várható szülese alkalmával, s megelőzőleg elrendelendő egyházi ténykedésekre vonatkozó, a fmeltóságú vallás és közoktatásügyi m. kir. ministerium által f. évi jun. 22-én 20821 szám alatt másolatban közölt átiratát legnagyobb örömmel fogadván, utalván a hasonlatok alkalmából 1885 200. 400.-1816. 1240.-1858 2377 számok alatt kibocsátott püspöki körlevelekre a Ft. eszerei hivatalnak, s ezáltal a kerületi tisztelendő lelkeseknek meghagyom, hogy f. évi jul 15-től kezdve a szülés szerencsés megtörténteig a napi sz. misében, — ha a ritus megengedi — a 12-ik colectat „pro quacunqne necessitate“ (Orationes diversae a Missale végén) eimádkozzák, a szülés szerencsés lejárataról vett értesítés után, ha az értesítés délelőtti 9 és délután 3 óra közt jön, este 6 órakor, másképp pedig ugyanazon nap, illetőleg közvetlenül következő nap délelőtti 11 órakor a helyi hivataloknak előleges meghívása mellett a templomban a legnagyobb ünneplésséggel „Te Deum“-at tartsanak. Kfehérvárt, 1883 jun. hó 29-én. † Ferenc püspök.

2158 1883. szám — P á l y á z a t ! A nagyméltóságú vallás és közoktatási m. kir. miniszter Urnak idei 23865

számu magas leirata szerint a m. kir. honvédségi Ludovika Akademiánál folyó évi október hó 1-jével egy róm. katolikus honvéd lelkézi esetleg segédlelkézi hely is betöltendő leszen, mely állomásra ezennel pályázat hirdettetik. Az állomás elnyerhetésére megkivánatják, hogy a pályázó szabadságot állományu honvédlelkész vagy segédlelkész legyen. Illetékre nézve a honvéd segédlelkész és lelkész a havi díjasok IX. díjosztályába tartozik és a segédlelkész 000, a lelkész pedig 1200 frt. évi fizetésben t. i. 75. illetőleg 100 frt. havi díjban részesül. Ezen felül ugy a lelkésznek mint segédlelkésznek az illetékszerű természetbeni lakásra, vagy e helyett a budapesti árkiszabás szerint 596 frt. évi lakbérre és vagy egy tisztí szolgára vagy pedig havi 8 frtból álló tisztiszolga váltásra van igényve. A Ludovika Akademiában alkalmazandó honvéd-lelkész főfeladata leend: a) az intézet tényleges állománybeli tisztképző tanfolyamának I. és II. osztályában a vallás és az erkölcs tan rendes előadása a tanterv szerint, b) ugyanezen tanfolyam III. és IV. osztályában pedig ismétlések és értekezletek tartása a vallás és erkölcs tanból időnként és c) a vasárnapi s ünnepnap i steni tiszteletek és egyéb egyházi szertartásoknak megtartása. Pályázni kívánók felhivatnak, hogy bélyeggel ellátott s a nagyméltóságú m. kir. Honvédelmi Miniszter urhoz intézett folyamodványukat, szabadságot állományu honvédlelkézi vagy segédlelkézi minőségüket igazoló okmányokkal ezen püspöki hatósághoz folyó évi augusztus 15-éig multhatatlanul terjeszszék be. Károlyfehérvárt, 1883. július 31-én. Püspöki hatóság.

Sz. 904/410.—1883. P á l y á z a t i h i r d e t m é n y A „Hidvégi gróf Nemes Abraham“-féle rom. kath. ideiglenes ösztöndíj alapítványból alattirt igazgatótanács gondozása alatt rendszeresített két kétszáz — 200 frt. o. é. ösztöndíj 2 tanuló részére az 1883/4 tanévben már folyósíttatni fog; miért arra ezennel pályázatot hrdetünk.

Pályázati föltételek a következők:

1. Az ösztöndíj a székelyudvarhelyi állami főreáltanodát látogató tanulóknak a székelyudvarhelyi r. kath. főneveldeben való szabályszerű neveltetésére és ellátására fordítatik. — A 200 frtból 100 frt a neveldeben nyrendő ellátásra, 100 frt az illető tanulók utiköltségeinek fedezésére, könyvek beszerzésére, stb., fog szolgálni.

2. Ezen ösztöndíjban csakis háromszéki székely születésű rom. kath. vallású s a reáldományokban való kiképeztetésre elegendő vagyonnal nem rendelkező oly jó erkölcsű székely ifjak részesülnek, kik a reáldománynak első osztályát jeles eredménnyel végezték.

3. A székely udvarhelyi állami reálskólában a reálskolai tanulmányokat jó sikerrel végzett ifju az ösztöndíjat elnyerheti és illetőleg, megtarthatja, míg az általa választandó müegyetemen tanulmányait sikeresen folytatja.

4. A háromszéki szül. ést igazoló keresztlevéllel, a reálskolai osztályok végzéséről szóló iskolai és a vagyoni állapotot igazoló hatósági bizonyítvánnyal fölszerelt folyamodványok f. é. augusztus 20-áig Hidvégre gróf Nemes János urhoz beküldendők, ki mint kegyur a folyamodók közül két alkalmas ifjut kiemel s az erd. r. kath. igazgatótanácsnak további intézkedés, illetve az ösztöndíj folyósítása végett a fölszerelt folyamodványokkal együtt bémutat. Kelt Kolozsvárt, 1883 július 20-án Az erdélyi rom. kath. status igazgatótanácsa.

Kiadja: Az erdélyi r. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TÓDOR JÓZSEF. Szerkesztőtársak: BALOGH IGNACZ, Dr. CSERNI BÉLA, FABIAN SÁNDOR, SIRAUBERT ÖDÖN.

Nyomatott a püsp. lyc. nyomda gyorssajtóján (Lövy B.-nál) Gy.-Fehérvárt.